

tického a prežitého, ktorých teoretické slovo je silné a stoja za ním roky priekopníckej práce.

Inštorisová nám predstavuje Horákovo vedecké dielo v časovej následnosti, tak ako reflektovalo jeho vlastné skúsenosti s autorským typom divadla, od článkov z obdobia divadla poézie až po rozsiahle štúdie. Horák sa v týchto vybraných teoretických prácach zaoberal alternatívnym typom divadla najprv iba v rozsahu vlastnej umeleckej etapy a postupne ich doplnia a zovšeobecňuje do abstraktnejších a univerzálnejších koncepcií. Výber toho najzávažnejšieho, nad čím sa Karol Horák vo svojej odbornej práci zamýšľa, nám autorka predkladá spolu s enumeratívnym prehľadom najcharakteristickejších znakov Horákovej poetiky. Môžeme to považovať aj za záverečné bilancovanie teoretickej časti knihy, pretože ďalšie pasáže už patria ukázkam Horákových režijno-dramaturgických a interpretačných postupov z jeho odborných prác, jeho komentárom k hrám a záverečnej kapitole Biografia a bibliografia Karola Horáka. Táto kapitola je venovaná podrobnému zdokumentovaniu kompletného Horákovho diela. Ide o kvalitnú systematickú prácu, prehľadne a funkčne rozčlenenú, s vyčerpávajúcim súpisom umelcovej tvorby.

Knih Dagmar Inštorisovej tvorí spolu s priloženým DVD nosičom kompletný, ucelený prehľad o tvorbe a uvažovaní Karola Horáka vo všetkých základných polohách (umeleckej, vedeckej, ale aj pedagogickej a osobnostnej), s príznačným gestom otvorenosti voči čitateľovi a iným názorom.

Ján Gbúr, Lukáš Šutor

K POETOLOGICKÝM A AXIOLOGICKÝM ASPEKTOM SLOVENSKEJ LITERATÚRY PO ROKU 1989 III. Ed. Marta Součková. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2009. 380 s.

S cieľom zmapovať premeny, konštanty či hodnoty slovenskej literatúry po zmene politického systému v roku 1989 sa na pôde Filozo-

fickej fakulty Prešovskej univerzity konala minulý rok medzinárodná konferencia, ktorej výstupom je zborník príspevkov s názvom *K poetologickým a axiologickým aspektom slovenskej literatúry po roku 1989 III* editorsky spracovaný Martou Součkovou. Vďaka úsiliu organizátorov sa tak stáva pomaly tradíciou, že literárnovedná recepcia uplynulých dvoch desaťročí je predmetom tvorivého dialógu ponúkajúceho názorovú pluralitu i hľadanie nových prístupov k slovenskej literatúre po roku 1989, čím sa čiastočne prispieva i k jej literárnohistorickému zhodnocovaniu, ktoré moderné slovenské literárne dejiny už akútne potrebujú.

Editorka zborník koncipovala podľa druhej a tematickej príbuznosti štúdií, okrem prózy a poézie, ktoré tvoria jeho dominantu, je sympatické, že sa pozornosť venuje i inak zvyčajne marginalizovanej problematike literatúry pre deti, drámy či nebeletristickým žánrom. Niekoľko príspevkov sa orientovalo i na špeciálnu literárnovednú problematiku gýča, komična či vizuality textov. V širšom náhľade zborník odzrkadľuje nielen osobné preferencie a záujmy účastníkov konferencie, ale pomáha tiež zaznamenávať a pomenúvať najaktuálnejšie problémové okruhy súvisiace s ponovembrovou literatúrou. Preto, hoci sa väčšina konferenčných výstupov venovala analyticko-interpretácnym konkretizáciám, prispievajú i tieto svojou mierou, podobne ako sumarizačné a syntetizujúce články, k širšiemu náhľadu na kľúčové javy literatúry po roku 1989.

Kvalitatívne sú príspevky rozkolísané, niektoré trpia zjednodušením problematiky, čo pramení nezriedka i v tom, že boli súčasťou širšej výskumnej práce, alebo kombinujú veľmi súvisiace diskurzy, čím občas vznikajú násilné, až schematické spojenia (najprehľadnutejšie v príspevku A. Kalamárovej sústredenom na podoby postáv v próze Ireny Brežnej, modelovaných na pozadí žánru fantastického ľudovej rozprávky, či K. Zelinovej venovanom otázkam rodu v diele V. Woolfovej a M. Hvoreckého). Málo prác je konfrontačných, polemických k ustáleným a zažitým názorom, pričom ich literárnovedný prínos zďaleka nepre-

siahol možnosti zvolenej témy, niektoré sú ladené viac subjektívne, iné nazerajú na skúmaný cieľ skôr pomocou objektívnych kritérií, čo potom do veľkej miery súvisí i s ich charakterom, no v konečnom dôsledku nemožno žiadnej z nich uprieť snahu prezentovať vlastný pohľad na neuralgické body slovenskej ponovembrovej literatúry.

Pri svojich literárnovedných bádaniach pracujú autori najčastejšie s postštrukturalistickými teóriami J. Derridu či M. Foucaulta, s teóriami fikčných svetov, neprestajne sa objavuje i Barthesov koncept smrti autora, preto je v mnohých príspevkoch implicitne či explicitne reflektovaná otázka garanta zmyslu textu, nielen v súvislosti s čitateľským prístupom a očakávaniami, ale najmä vďaka postmodernému fenoménu prepisovania a využívania fragmentov z cudzích textov inkorporovaných do nových literárnych kontextov. V príspevkoch sa odzrkadľuje i fakt, že nové problémové miesta, ktoré vyvstali s postmodernou literárnou situáciou, si žiadajú vlastnú terminológiu, ktorá by presnejšie, resp. čo najvýstižnejšie objasnila charakter popisovaných javov. Preto sa v štúdiách môžeme stretnúť so spojeniami ako naratívne zoomovanie (J. Pácalová), camp style (Z. Petriková) či cyberpunková dystopia (alebo dystopia?) (Ľ. Somolayová) a pod. Hoci životnosť mnohých z nich bude v našom literárnom kontexte zrejme obmedzená na konkrétny príspevok, u niektorých je ďalšie využitie a funkčnosť nespochybniteľná, keďže mapovaná situácia si žiada i nový pojmový aparát.

Pri bližšom pohľade na niektoré konferenčné výstupy je zrejme, že v oblasti prózy sa najčastejšie pertraktovala problematika brutálnosti/neosobnosti výrazu, nezúčastnenosti, depersonalizácie protagonistov, tematizácia osamelosti, skepsy či dezilúzie z prežívanej životnej reality, no najmä komunikačné bloky a neschopnosť komunikácie. Z môjho pohľadu boli najpodnetnejšími výstupy sumarizačného (hoci selektívneho, čo je vzhľadom na rozsah i pochopiteľné) charakteru pokúšajúce sa o dôslednejšiu syntézu literárneho vývinu po roku 1989. Takým bol príspevok Z. Rédeya, ktorý svoju pozornosť zacieli

nielen na otázku spoločenského románu, ktorého zastúpenie v ponovembrovej literatúre vníma, v protiklade k iným názorom, ako dostatočné, či na tematické návraty významnej línie starších prozaikov (Rakús, Johanides, Vilikovský) do minulých dôb, ale všima si tiež, ako zmeny spoločenskej situácie a hodnotových paradigiem vplývali na premeny tém, štýlu, jazykových prostriedkov atď., čo manifestuje najmä na demystifikačno-ironizačných stratégiách v textoch P. Pišťanka a D. Taragela. Jeho príspevok má niekoľko styčných bodov s ďalším syntetizujúcim výstupom M. Součkovej, ktorá sa usiluje o typológiu prózy posledných dvoch desaťročí, rovnako ako Rédey konštatuje žánrovú, ale i druhovú nevyhranenosť, reflektuje odlišnosť poetík v deväťdesiatych rokoch v porovnaní s predchádzajúcim obdobím, pričom však konštatuje, že nejde o „prelomovosť“ (P. Zajac) v ponímaní šesťdesiatych rokov. Autorka tiež pomenúva neprehliadnuteľnú stratu produktivnosti niektorých tvorivých metód ich neprestajným opakovaním a variováním, ako aj odklon od „sociálnej referenciality k seberefencialite textu“. Postihuje transformáciu kódov čítania často súvisiacu s už spomenutou hybridizáciou žánrov i druhov, čiastočnú pozornosť venuje i problematike literatúry špeciálnych funkcií určených pre vybranú cieľovú skupinu.

Z interpretačných sond do konkrétnych textov možno spomenúť príspevok M. Mitku zaoberajúceho sa intertextualitou v prácach bulharského prozaika G. Gospodinova, T. Horvátha a Ballu, či štúdiu J. Kušníra venujúceho sa problematike metafikcie. Analyticko-interpretčne je ladený i príspevok J. Pácalovej o charaktere a štýle tvorby Svetlany Žuchovej, kde, podobne ako viacerí recenzenti Žuchovej kníh, upozorňuje na nie vždy funkčné využitie niektorých lyrizačných prostriedkov, ktorých redundancia výrazne ovplyvňuje (ne)zvládnutie autorskej stratégie a tým i finálnu hodnotu diela. Interpretatívny charakter má i štúdia Anny Valcerovej o próze M. Zelinku *Teta Anula*, v ktorom autorka mapuje literárne priestory, časové súradnice a dôslednosť motívácií Zelinkovho textu. K príspevku autorka pridala i niekoľko básní

zo svojej nedávno vydaney knihy, ktorých inšpirovaným zdrojom bolo čítanie Zelinkových próz, avšak ich umiestnenie v zborníku, venujúcom sa literárnovednej problematike, vnínam prirajmenšom ako editorskú nedôslednosť.

Príspevky venované poézii po roku 1989 mali skôr charakter literárnovedných reflexií (E. Prihodová sa venovala zachyteniu fenoménu katolíckej moderny po roku 1989, M. Kekeľiaková kritickéj recepcii poézie P. Olivu), túto časť však otvorilo v dnešnej premenlivej, nestálej, pluralitnej a silne individualizovanej dobe trochu anachronicky vyznievajúce hľadanie ideálu poézie, príspevok Jána Gavuru. Komparáciou básne M. Habaja a D. Podrackej sa autor usiluje formulovať objektívne kritériá, vďaka ktorým by bolo možné sa ideálu dopátrať napriek riziku, že každé zovšeobecnenie je zároveň výrazným zjednodušením, a preto ťažko definovať, čo je esteticky hodnotnejšie, skôr iba konkretizovať, čo je hodnotnejšie pre mňa – čítajúci subjekt. Otázkam prenosu axiológie a poetológie diela v prekladateľskej praxi sa venuje štúdia V. Liashuk, ktorá konštatuje, že oba

aspekty získavajú svoj význam vo vzťahu so „symbolickosťou“, interpretačno-analytický charakter majú potom príspevky E. Parilákovej venujúcej sa poézii Erika Jakuba Grocha, L. Čandíkovej-Paraličovej a jej skúmaniu zbierky Ivana Štrpku *Tichá ruka. Desať elégií* a invenčná štúdia L. Somolayovej zameraná na vybrané zbierky M. Habaja. Podnetným, no zároveň i skeptickým a nelichotivým pohľadom bola prehľadová reflexia stavu literárnej vedy a kritiky po roku 1989 od J. Šranka, v ktorej sa dotkol problematiky zhodnotenia a pomenovania črt či tendencií súčasnej literárnej situácie, reflektoval absenciu odborných diskusií, meta-kritiky i stále chýbajúcu dôslednejšiu rekapituláciu diania po roku 1989, ktorá by už mala byť i predmetom seriózneho literárnohistorického výskumu, napriek svojej variabilite, eklektizmu a už spomenutej silnej individualizácii tvorcov. Zaujímavým príspevkom k nej by preto mohol byť i odborný dialóg realizovaný práve Filozofickou fakultou Prešovskej univerzity.

Veronika Ráčová